

مسأله 570: «لا إشكال فی إمكان اجتماع الغایات المتعددة للوضوء كما إذا كان بعد الوقت و عليه القضاء أيضا و كان ناذرا لمس المصحف و أراد قراءة القرآن و زيارة المشاهد كما لا إشكال فی أنه إذا نوى الجميع و توضأ وضوءا واحدا لها كفى و حصل امتثال الأمر بالنسبة إلى الجميع و أنه إذا نوى واحدا منها أيضا كفى عن الجميع و كان أداء بالنسبة إليها و إن لم يكن امتثالا إلا بالنسبة إلى ما نواه...»¹.

به نظر مرحوم سید (ره)، در امکان اجتماع غایات متعدده برای وضو اشکالی نیست، یعنی اشکالی ندارد که یک وضو، غایات متعددی داشته باشد، مثل اینکه وقت داخل شده باشد و شخص می خواهد نماز بخواند و نماز قضا نیز بر عهده اوست و همچنین، نذر کرده است که قرآن را مس کند [که نیاز به وضو دارد] و همچنین، اراده کرده است که قرآن را قرائت کند و مشاهد مشرفه معصومین (ع) را نیز زیارت کند، همچنین، اشکالی نیست که شخص همه غایات را به صورت یک جا نیت کند و یک وضو برای آن غایات بگیرد که آن وضوی واحد کفایت می کند و امتثال امر نسبت به همه آن غایات حاصل می شود، همچنین، اگر شخص یکی از غایات را نیت کرده باشد و وضو بگیرد، آن وضو از جمیع غایات کفایت می کند و به نسبت به غایتی که آن را نیت کرده است، أداء می باشد، هرچند که آن وضو فقط نسبت به آن غایتی که نیت کرده است، امتثال شمرده می شود و نسبت به بقیه غایات امتثال شمرده نمی شود و نسبت به بقیه غایات فقط صحیح می باشد....

در رابطه با شخصی که غایات متعدده [را که نیاز به وضو دارند] نیت کند و یک وضو بگیرد، سه فرض متصور است:

فرض اول، این است که متوضی هر یک از غایات را به عنوان داعی مستقل در نظر بگیرد، به این معنا که هر کدام از غایات به تنهایی موجب شود که مکلف به خاطر آن غایت وضو بگیرد بنابراین، در این فرض که هر کدام از غایات می توانند به عنوان داعی مستقل فرض شوند، اجتماع غایات متعدد اشکال ندارد و شخص می تواند غایات متعدد را نیت کند و علاوه بر اینکه چنین نیتی صحیح است و وضوی او نسبت به همه غایات صحیح است و می تواند همه آن غایات را با آن وضو انجام بدهد، امتثال جمیع نیز محسوب می شود، مثل اینکه وقت داخل شده باشد و شخص بخواهد نماز بخواند و نماز قضا نیز بر عهده اوست و همچنین، نذر کرده است که قرآن را مس کند [که نیاز به وضو دارد] و همچنین، اراده کرده است که قرآن را قرائت کند مشاهد مشرفه معصومین (ع) را نیز زیارت کند و برای همه این امور یک وضو بگیرد.

فرض دوم، این است که هر کدام از غایات به تنهایی داعی مستقل محسوب نمی‌شود، بلکه فقط یکی از غایات به عنوان داعی مستقل فرض شده است و بقیه غایات جنبه تبعی دارند که در این صورت وضو نسبت به همه غایات صحیح است، لکن فقط نسبت به غایتی که به عنوان داعی مستقل فرض شده است، امتثال محسوب می‌شود و نسبت به بقیه دواعی امتثال محسوب نمی‌شود و دلیل حکم به صحت وضو نسبت به سایر غایات این است که آنچه مجوز انجام غایات می‌شود، طهارت است و طهارت با وضویی که شخص انجام داده است، حاصل شده است لذا وضو صحیح است و طهارت حاصل شده است و شخص می‌تواند بقیه غایات را با آن وضو انجام بدهد، لکن امتثال امر نسبت به همان غایتی که شخص آن را نیت کرده است، محسوب می‌شود و نسبت به سایر غایات امتثالی صورت نگرفته است. [این فرض در کلام مرحوم سید (ره) به عنوان فرض سوم مطرح شده است که با توجه به اینکه فرض دوم کلام ایشان طول و تفصیل بیشتری دارد، فرض سوم که مختصرتر است زودتر آورده شد].

فرض سوم، این است که شخص همه غایات را به صورت یک جا نیت کند و یک وضو برای همه آن غایات بگیرد که آن وضوی واحد کفایت می‌کند و نسبت به همه آن غایات امتثال امر محسوب می‌شود.

یکی از اشکالاتی که بر این فرض وارد شده است، این است که مجموع غایات متعدده که تصویر شده است متعلق امر به وضو نیست، یعنی وضویی که این همه غایات متعدده در خارج به آن تعلق بگیرد، وجود ندارد چون وجود خارجی نسبت به آنها وجود ندارد و وجود خارجی، مجموع من حیث المجموع نیست، بلکه وجود خارجی، مصادیقی هستند که در خارج وجود دارند و لذا چون چیزی به عنوان مجموع من حیث المجموع، وجود خارجی ندارد بنابراین، امر به آن تعلق پیدا نمی‌کند تا در نتیجه امتثال محسوب شود، یعنی در خارج، مجموع من حیث المجموع وجود ندارد، بلکه آنچه در خارج وجود دارد فرد فرد غایاتی است که مکلف به خاطر آنها وضو می‌گیرد و مجموع آنها من حیث المجموع وجود خارجی ندارد تا امر به آن تعلق گرفته باشد لذا چون مجموع من حیث المجموع در خارج وجود ندارد، امر به آن تعلق پیدا نمی‌کند در نتیجه امتثالی نیز وجود ندارد و نهایت چیزی که می‌توان گفت این است که مجموع، یک امر انتزاعی است یعنی از مجموع آن غایات متعدده یک مسأله‌ای به عنوان مجموع انتزاع شده است و آن مجموع، وجود خارجی ندارد. بنابراین، امر به مجموع تعلق پیدا نمی‌کند، بلکه امر یا به تک تک غایات به عنوان دواعی مستقل تعلق پیدا می‌کند و یا به یکی از غایات به عنوان داعی مستقل و به بقیه به عنوان داعی تبعی تعلق پیدا می‌کند.

مرحوم آیت الله خویی (ره) فرموده است که در فرض مذکور که مجموع من حیث المجموع مورد نظر است، امتثال جمیع حاصل می‌شود زیرا عبادیت وضو، ناشی از امر غیری نیست تا گفته شود که چون آن امر غیری، مجموع من حیث المجموع است و چنین چیزی وجود خارجی ندارد پس وضو عبادیت ندارد، همچنین، عبادیت وضو از ناحیه قصد غایتی از غایات نیست تا گفته شود که زمانی وضو عبادیت پیدا می‌کند که متوضی غایتی از غایات را قصد کند و لذا اگر غایتی قصد نشود، وضو عبادیت نخواهد داشت، بلکه عبادیت وضو از یک امر نفسی نشأت می‌گیرد لذا در این صورت که عبادیت وضو، امری نفسی است وضو می‌تواند مقدمه برای عبادت دیگری قرار بگیرد که آن عبادت دیگر می‌تواند هر یک از غایاتی که برای وضو متصور است، باشد.

بنابراین، طبق فرمایش مرحوم آیت الله خویی (ره) در فرضی که غایات به نحو داعی مستقل فرض می‌شدند و حتی در فرضی که یک غایت به نحو داعی مستقل فرض می‌شد و بقیه غایات جنبه تبعی داشتند آن چیزی که در عبادیت وضو نقش داشت، تعلق وضو به این غایات نبود، بلکه امر نفسی باعث عبادیت وضو می‌شد که در این صورت امتثال امر محقق خواهد بود.

اشکالی که به کلام مرحوم آیت خویی (ره) وارد است، این است که طبق این مبنا که عبادیت وضو ناشی از امر نفسی باشد [که
مبنای صحیح است] در فرضی که فقط یک غایت جنبه استقلالی داشته باشد و بقیه غایات جنبه تبعی داشته باشند نیز باید امثال
امر نسبت به غایات تبعی، محقق باشد. بنابراین، طبق مبنای آیت الله خویی (ره)، امثال امر در هر سه فرض مورد بحث [در
مسأله 570] محقق خواهد بود.

«الحمد لله رب العالمین»